

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
Кафедра педагогіки, психології та менеджменту**

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНИЙ КУРС

**«Основи андрагогіки. Особливості роботи із
здобувачами П(ПТ)О»**

(назва)

СХВАЛЕНО

кафедрою педагогіки, психології та
менеджменту
протокол № 1 від «02» січня 2024 р.
завідувач кафедри

Володимир КУЛШОВ

Біла Церква 2024

Категорія слухачів: педагогічні працівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта»

Розробник: Чертов Владислав Ігорович, викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України.

Чертов В.І. Основи андрагогіки. Особливості роботи із здобувачами П(ПТ)О: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 42 с.

Актуальність курсу полягає у формуванні знань у педагогів про сутність та психологічні особливості виховання, специфічних особливостей закономірностей, принципів, методів, формуванні вміння організовувати процес навчання у закладах професійної освіти, реалізуючи основні функції педагогічного працівника.

Важливим аспектом, є розвиток у педагога навичок роботи з різними віковими групами, включаючи дорослих здобувачів освіти, для забезпечення ефективного освітнього супроводу. Це підкреслює необхідність підготовки педагогічних фахівців у галузі андрагогіки та формування конкурентоздатності на ринку освітніх послуг.

Мета курсу полягає у формуванні готовності та адаптації педагогічних працівників неперервного професійного розвитку в умовах воєнного стану, формування, оновлення, поглиблення та систематизація знань, розвиток та удосконалення умінь педагогічних працівників із планування, організації та здійснення освітнього процесу у закладах професійної освіти на засадах компетентнісного, інтегрованого та технологічного підходів.

Електронний курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Електронний курс розраховано на 4 год., із яких 2 год. – лекція, 2 год. – семінарські заняття.

© БІНПО УМО НАПН України, 2024

© Чертов В.І., 2024

ЗМІСТ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1. Анотація електронного курсу.....	4
2. Типова освітня програма електронного курсу.....	6
3. Тематичний план викладу та засвоєння матеріалів електронного навчального курсу.....	13
4. Зміст електронного навчального курсу за темами.....	14
5. Завдання до семінарських занять.....	33
6. Проблемно-пошукові питання для самостійної та індивідуальної роботи слухача.....	33
7. Комплекс практичних (тестових) завдань для самоконтролю.....	34
8. Глосарій ключових слів.....	37
9. Консультаційний пункт.....	39
10. Цифрова бібліотека.....	39

1. АНОТАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО КУРСУ

Курс присвячений вивченню ролі розвитку педагогічних компетентностей в контексті сучасних трендів у сфері освіти. Розглянемо вплив технологічних новацій, зміни в підходах до навчання та виховання, а також глобальних тенденцій на формування вимог до педагогічної підготовки. Акцент робиться на переході до інтерактивних методів, розвитку критичного мислення та креативності здобувачів освіти. Також аналізуються такі тенденції, як використання інноваційних технологій та персоналізованого навчання.

У контексті цих змін розглядається поняття педагогічної компетентності та її складових. Проаналізовано взаємозв'язок між сучасними вимогами до освітнього процесу та необхідними компетентностями педагогів а також їхня роль у підготовці майбутніх кваліфікованих фахівців. Особливо важливо поділитися такими аспектами як гнучкість, використання інноваційних технологій, розвиток критичного мислення, персоналізований підхід, міжкультурна компетентність тощо.

Обґрунтовується важливість постійного удосконалення професійних компетентностей педагогів для забезпечення якісного навчання відповідно до викликів сучасності. Виділяються актуальні завдання для розвитку педагогічних компетентностей в умовах швидкої зміни освітнього середовища. У статті також надається огляд педагогічних стратегій для ефективного розвитку компетентностей, враховуючи сучасні вимоги до освіти.

Результати дослідження можуть бути використані як основа для подальших дискусій та практичного впровадження у навчальний процес, спрямованого на підвищення якості педагогічної підготовки та відповідь на потреби сучасного освітнього середовища.

Актуальність курсу полягає у формуванні необхідних навичок та знань для ефективної роботи в умовах воєнного стану, дозволяючи адаптуватися до неперервного професійного розвитку педагога в складних ситуаціях.

В умовах воєнного стану актуальним стає прискорення трансформацій у соціокультурному просторі, що вносить серйозні зміни в нормативно-правове супровід освітнього середовища. Наростання протиріч у системі освіти України вимагає переходу до нової моделі освітніх послуг, ґрунтованої на сучасних світоглядних позиціях. Умови воєнного конфлікту також висувають вимоги до змін парадигми супроводу розвитку педагогічних працівників, особливо враховуючи потребу неперервної освіти дорослих.

В умовах сьогодення виникає необхідність формуванні знань у педагогів про сутність та психологічні особливості виховання, специфічних особливостей закономірностей, принципів, методів, формуванні вміння організовувати

процес навчання у закладах професійної освіти, реалізуючи основні функції педагогічного працівника.

Важливим аспектом, є розвиток у педагога навичок роботи з різними віковими групами, включаючи дорослих здобувачів освіти, для забезпечення ефективного освітнього супроводу. Це підкреслює необхідність підготовки педагогічних фахівців у галузі андрагогіки та формування конкурентоздатності на ринку освітніх послуг.

Завдання курсу:

- розкрити поняття навчання дорослих в системі безперервної освіти;
- розробити стратегію сучасної практики навчання дорослих;
- сформуванати уявлення про дистанційне навчання в системі безперервної освіти дорослих;
- аналізувати виклики професійного розвитку педагогу в умовах воєнного стану;
- активізувати національно – патріотичне виховання;
- сформуванати психологічну готовність до праці спрямовану на професійну діяльність.

Метеріали курсу спрямовано на розвиток *освітологічної, андрагогічної, професійно-педагогічної, психологічної та інноваційної* компетентностей та компетентності з *професійно-особистісного розвитку* педагогічних працівників.

Курс розраховано на 4 год., із яких 2 год. – лекція, 2 год. – семінарські заняття.

Курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Реалізація завдань для досягнення результатів курсу здійснюється шляхом:

- Самостійного опрацювання слухачами навчального матеріалу.
- Виконання контрольнo-діагностичних матеріалів, спрямованих на вдосконалення вмінь і навичок на практиці застосовувати набуті теоретичні знання.
- Участі в рефлексійно-оцінювальнoму блоці з метою використання здобутих знань, умінь (навичок) у професійно-педагогічній діяльності.
- Написанні та захисту на підсумковому етапі випускної роботи/проекту (на вибір).

2. ТИПОВА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ЕЛЕКТРОННОГО КУРСУ «ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ»

Пояснювальна записка

Актуальність електронного курсу полягає у формуванні необхідних навичок та знань для ефективної роботи в умовах воєнного стану, дозволяючи адаптуватися до неперервного професійного розвитку педагога в складних ситуаціях.

В умовах воєнного стану актуальним стає прискорення трансформацій у соціокультурному просторі, що вносить серйозні зміни в нормативно-правове супровід освітнього середовища. Наростання протиріч у системі освіти України вимагає переходу до нової моделі освітніх послуг, ґрунтованої на сучасних світоглядних позиціях. Умови воєнного конфлікту також висувають вимоги до змін парадигми супроводу розвитку педагогічних працівників, особливо враховуючи потребу неперервної освіти дорослих.

В умовах сьогодення виникає необхідність формуванні знань у педагогів про сутність та психологічні особливості виховання, специфічних особливостей закономірностей, принципів, методів, формуванні вміння організовувати процес навчання у закладах професійної освіти, реалізуючи основні функції педагогічного працівника.

Важливим аспектом, є розвиток у педагога навичок роботи з різними віковими групами, включаючи дорослих здобувачів освіти, для забезпечення ефективного освітнього супроводу. Це підкреслює необхідність підготовки педагогічних фахівців у галузі андрагогіки та формування конкурентоздатності на ринку освітніх послуг.

Мета курсу полягає у формуванні готовності та адаптації педагогічних працівників неперервного професійного розвитку в умовах воєнного стану, формування, оновлення, поглиблення та систематизація знань, розвиток та удосконалення умінь педагогічних працівників із планування, організації та здійснення освітнього процесу у закладах професійної освіти на засадах компетентнісного, інтегрованого та технологічного підходів.

Завдання курсу:

- розкрити поняття навчання дорослих в системі безперервної освіти;
- розробити стратегію сучасної практики навчання дорослих;
- сформулювати уявлення про дистанційне навчання в системі безперервної освіти дорослих;
- аналізувати виклики професійного розвитку педагогу в умовах воєнного стану;

- активізувати національно – патріотичне виховання;
- сформувати психологічну готовність до праці спрямовану на професійну діяльність.

Метеріали курсу спрямовано на розвиток *освітологічної, андрагогічної, професійно-педагогічної та інноваційної* компетентностей та компетентності з *професійно-особистісного розвитку* педагогічних працівників.

Курс розраховано на 4 год., із яких 2 год. – лекція, 2 год. – семінарські заняття.

Курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).

Навчально-методичне забезпечення курсу представлено науково-методичними матеріалами (лекція, семінарські заняття, проблемно-пошукові питання для самостійної та індивідуальної роботи слухача, тести, методичні рекомендації) і списком рекомендованих джерел до тематики електронного курсу.

Профіль Типової освітньої програми електронного курсу <i>«Основи андрагогіки. Особливості роботи із здобувачами П(ПТ)О»</i>	
Обсяг курсу	0,2 ЄКТС кредиту На опанування матеріалів електронного курсу передбачено 4 академічних годин, що відповідає 0,2 ЄКТС кредиту
Рівень програми	Безперервний професійний розвиток фахівців шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти.
А	Мета
	Мета курсу полягає у формуванні готовності та адаптації педагогічних працівників неперервного професійного розвитку в умовах воєнного стану, формування, оновлення, поглиблення та систематизація знань, розвиток та удосконалення умінь педагогічних працівників із планування, організації та здійснення освітнього процесу у закладах професійної освіти на засадах компетентнісного, інтегрованого та технологічного підходів.
В	Характеристика типової програми
1.	Функціональна спрямованість Сукупність уявлень, які передбачають врахування особливостей цілеспрямованого процесу стимулювання;

		<p>виховання, навчання й удосконалення дорослої людини під час професійної підготовки і перепідготовки, який інтегрує досвід індивідуального, творчого, особистісно зорієнтованого підходів;</p> <p>ґрунтується на обов'язковому врахуванні особливостей дорослих: у процесі навчання провідну роль відіграють потреби, мотиви і професійні проблеми тих, хто навчається;</p> <p>дорослій людині необхідно надати можливості для самостійності, самореалізації, самокеруваності.</p>
2.	Фокус Типової програми	<p>Програма зорієнтована на галузь педагогічної науки, що досліджує проблеми навчання, виховання та освіти дорослої людини протягом усього життя та під час кризових ситуацій. У широкому сенсі андрагогіку слід розуміти як науку, особистісної самореалізації людини упродовж усього її життя.</p>
3.	Орієнтація Типової програми	<p>Типова програма електронного курсу орієнтована на розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти під час воєнного стану.</p>
4.	Особливості типової програми	<p>Типова програма електронного курсу орієнтована на розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників ЗП(ПТ)О, які володіють широким спектром професійних навичок і компетенцій для успішного виконання своїх професійних функцій.</p> <p>Особливості електронного курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - впроваджувати певні процедури і критерії, які б засвідчували, що педагоги, які працюють із студентами

		<p>та учнями, мають відповідну кваліфікацію і високий фаховий рівень для здійснення своїх службових обов'язків, науково-дослідних та професійно-педагогічних функцій;</p> <ul style="list-style-type: none"> - гарантувати, що наявні інформаційні, науково-методичні, навчальні й технічні ресурси, які забезпечують освітній процес, є достатніми і відповідають змісту тих освітніх програм, які пропонує заклад вищої освіти; - впроваджувати найсучасніші інформаційні системи й гарантувати, що вони збирають, аналізують і використовують відповідну інформацію для ефективного управління всіма освітніми процесами, організованими згідно затверджених освітніх програм та відповідних систем навчальної, методичної, науково-дослідної, організаційно-педагогічної, інноваційної діяльності; <p>Проходження навчання за кожною темою завершується відповідним видом контролю (проблемно-пошукові питання, завдання для самостійної роботи, тести).</p>
5.	Цільова група	Електронний курс розроблено для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за різними моделями навчання (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною).
С	Професійні вимоги (компетенції) і продовження навчання	
1.	Професійні вимоги (компетенції)	Визначає посадова інструкція фахівця

2.	Продовження навчання	Типова програма передбачає можливість подальшого розширення та поглиблення знань, умінь, навичок педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в системі неформальної та інформальної освіти.
D	Стиль і методика навчання	
1.	Підходи до викладання і навчання	Розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників ЗП(ПТ)О у процесі їх практичного застосування, оновлення і поповнення професійних знань. Навчання проходить за різними моделями (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною) із використанням компетентнісного, андрагогічного, особистісно-орієнтованого, діяльсного підходів та: інтерактивних, проблемних, кейс-технологій, практичних завдань, тестів тощо.
2.	Система оцінювання	Результати навчання за Типовою програмою оцінюються (зараховано/ не зараховано) на основі: підготовки відповідей на проблемно-пошукові питання, виконання завдань самостійної роботи, виконання тестових завдань.
E	Програмні компетентності	
1.	Інтегральна компетентність	здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері професійної діяльності або в процесі навчання, що передбачає проведення дослідження, використання теорій і методів менеджменту, педагогіки і психології на практиці
2.	Загальні компетентності <i>Освітологічна</i>	здатність інтегрувати знання із сучасної філософії та соціології освіти, освітньої політики й економіки освіти в цілісну стратегію професійної діяльності на засадах людиноцентризму, демонструвати відповідні цінності професійної діяльності

3.	<p>Спеціальні (фахові) компетентності</p>	<p>андрагогічна компетентність – уміння визначати освітні потреби і запити, враховувати особливості мотивації, процесу навчання, застосовувати технології модерації, фасилітації, супервізії, визначати результати навчання, спонукати до рефлексії;</p> <p>професійно-педагогічна – здатність планувати, організовувати та контролювати діяльність суб’єктів освітнього процесу закладів професійної освіти та власну професійну діяльність в умовах реформ і соціальних трансформацій; здатність до вибору оптимальних прийомів, методів та форм навчання, застосування інноваційних технологій на основі володіння технологіями створення сприятливих умов для навчального процесу.</p> <p>інноваційна – здатність педагога забезпечувати використання інновацій у освітньому процесі, поглиблювати спеціальні теоретичні знання з педагогічної інноватики, розвивати уміння ефективного застосування інноваційних педагогічних технологій на практиці через систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога;</p> <p>компетентність з інформальної освіти та професійно-особистісного розвитку – здатність організовувати професійний саморозвиток, самонавчання, самовдосконалення і самореалізацію впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти; розвивати (саморозвивати) і вдосконалювати (самовдосконалювати) професійно важливі якості особистості, цінності, що спрямовані на всебічний розвиток особистості всіх суб’єктів освітнього процесу як найвищої цінності</p>
----	---	--

		суспільства тощо.
Ф	Програмні результати навчання	
	Знання і розуміння	<ul style="list-style-type: none"> - розуміння важливості адаптації педагога до неперервного професійного розвитку в умовах воєнного стану; - знання андрагогічного підходу в професійному розвитку ; - можливості розуміння системи дистанційного навчання для неперервного розвитку; - аналізу роботи та ефективності системи навчання дорослого населення; - розуміння перспективи професійного розвитку та його вплив на організацію роботи із здобувачами освіти; - виявляти позитивні якості здобувачів освіти, спираючись на власний досвід.
	Розвинені вміння	<ul style="list-style-type: none"> - розрізняти складові освіти дорослих: формальна, неформальна та інформальна освіта; - розробляти ефективні стратегії власного професійного розвитку; - пошук актуальних моделей підвищення кваліфікації; - знаходити шляхи вирішення проблем професійного розвитку в умовах воєнного стану.
	Диспозиції (цінності, ставлення)	<ul style="list-style-type: none"> - людиноцентризм, цінність особистості, просування демократичних цінностей у освітній процес, - готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; - рефлексія власної професійної

		діяльності; - морально - етичні цінності.
Ключові слова		
Неперервна освіта, саморозвиток особистості, предмет андрагогіки, досвід, освіта дорослих, професійний розвиток, педагогічні компетентності, тренди в освіті, методи навчання, освітня інновація, гнучкість, критичне мислення, персоналізоване навчання, міжкультурна компетентність.		

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛІВ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Зміст модулів	Кількість кредитів ЕКТС	Загальний обсяг годин	Загальний обсяг аудиторних годин	Аудиторні години				Спецкурси	Семінар-практикум	Самостійна робота	Самостійна робота (спецкурс)
				Лекції	Семінарські заняття	Тематичні дискусії	Науково-практичні конференції				
<i>1</i>											
Тема 1. Основи андрагогіки для П(ПТ)О.		2	2	2							
Тема 2. Особливості роботи із здобувачами П(ПТ)О.		2	2		2						
<i>Разом</i>		4	4								

4. ЗМІСТ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО СПЕЦКУРСУ ЗА ТЕМАМИ

ТЕМА 1. ОСНОВИ АНДРАГОГІКИ ДЛЯ П(ПТ)О

План лекції

1. Історія андрагогіки.
2. Об'єкт, предмет, завдання андрагогіки.
3. Компоненти андрагогічної підготовки.
4. Особливості у роботі із здобувачами освіти П(ПТ)О.

5.Формування ключових і фахових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників.

6. Вплив сучасних трендів на розвиток педагогічних компетентностей.

Література: 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9,11,13,19,20.

1. Історія андрагогіки.

Андрагогіка (грец. *andros* — доросла людина + *agogi* — керівництво, виховання) — педагогіка дорослих, одна з педагогічних дисциплін, яка займається дослідженням проблем освіти, самоосвіти й виховання дорослих. Завданням А. є опрацювання змісту, організаційних форм, методів і засобів навчання дорослих, використання з цією метою засобів масової інформації; визначення оптимальних інтервалів між періодами інтенсивного навчання, функціонування професійних курсів залежно від характеру виробництва. Становлення А. як самостійної науки відбулося в 1950–1970-х рр. Воно пов'язане з іменами американських вчених М. Ноулза і Р. Сміта, англійського — П. Джарвіса, німецького — Ф. Пьоггелера, голландського — Тю Тен Хаве, польського — Л. Тураса та ін.

Вперше (1833 р.) поняття “андрагогіка” використав німецький історик освіти Олександр Капп для позначення науки, яка займається проблемами освіти дорослих. Тоді воно не набуло помітного поширення і навіть викликало сумніви в правомірності існування. Наприклад, відомий німецький педагог І. Гербарт (1776 – 1841) вбачав у ньому небезпеку “узаконення вічного неповноліття”.

Тільки в середині ХХ століття андрагогіка пережила “друге народження” і стала набувати рис самостійної науки. Формуванню подібного статусу сприяло кілька причин. Загальне і всебічне ускладнення громадського життя, розширення діапазону видів діяльності сучасної людини, швидке старіння колись набутої компетентності, скорочення термінів її функціональної придатності вперше гостро порушили питання про необхідність учитися все життя. Виявилось, що ні середня, ні вища школа не здатні навчити раз і назавжди.

Ці соціальні фактори набули особливого звучання, освіта дорослих стала розглядатися як система, покликана компенсувати недоліки середньої і вищої школи.

Освіта дорослих – складова системи освіти, її відносно відокремлений підрозділ, основним завданням якого є сприяння всебічному розвитку людини в період її самостійного життя.

Неперервна освіта – це цілеспрямована й узгоджена система освіти і виховання в умовах науково-технічного і соціального прогресу, адекватна його сучасному змісту, важливими характерними особливостями якої є довічність процесу самостійного навчання, виховання і орієнтації на оволодіння знаннями; постійне оновлення змісту освіти; поєднання навчання з практичною діяльністю; постійна самоосвіта.

Самоосвіта (в широкому розумінні) – це усвідомлена, запланована і саморегульована самостійна пізнавальна діяльність особистості, спрямована на гармонійний розвиток та задоволення пізнавального інтересу чи спонукана прагненням чогось навчитися, підвищити адаптивність професійної діяльності чи засвоїти якийсь новий вид діяльності.

Саморозвиток особистості – процес збагачення здібностей і особистих якостей людини в ході різних видів доцільної діяльності. В основі саморозвитку лежить засвоєння соціального досвіду і досягнень культури, втілених у реаліях, залучених до того чи іншого виду діяльності. Хід саморозвитку і його результати визначаються двома факторами: а) здатністю індивіда до діяльності “зі знанням справи”, тобто якістю і рівнем освіти; б) характером і мірою втілення соціально-культурного досвіду в реаліях, з якими має справу суб’єкт діяльності.

2. Об’єкт, предмет, завдання андрагогіки.

Як наука, що пізнає й узагальнює практику освіти дорослих, андрагогіка дає знання, що дозволяють формулювати і реалізовувати основні цілі освіти дорослих. Вона створює теоретичні і методичні основи діяльності, яка допомагає дорослим набути загальних і професійних знань, освоїти досягнення культури і сформулювати (чи переглянути) життєві принципи. Андрагогіка розглядає освіту в контексті життєвого шляху людини. Її предмет – соціальна освіта, тобто багатоаспектна неперервна освіта дорослих, яка здійснюється в інститутах формальної, неформальної і інформальної освіти відповідно до соціокультурних умов. Вона розкриває принципи, засоби і методи, за допомогою яких підвищується соціалізуюча (і соціально-реабілітаційна) функція освітнього процесу.

Андрагогіка як наука має свої поняття. Понятійно-термінологічний апарат андрагогіки включає понад 850 термінів. Основними з них є “освіта дорослих”, “неперервна освіта”, “самоосвіта”, “самовдосконалення”, “саморозвиток” та ін.

Освіта дорослих – складова системи освіти, її відносно відокремлений підрозділ, основним завданням якого є сприяння всебічному розвитку людини в період її самостійного життя.

Неперервна освіта – це цілеспрямована й узгоджена система освіти і виховання в умовах науково-технічного і соціального прогресу, адекватна його сучасному змісту, важливими характерними особливостями якої є довічність процесу самостійного навчання, виховання і орієнтації на оволодіння знаннями; постійне оновлення змісту освіти; поєднання навчання з практичною діяльністю; постійна самоосвіта.

Самоосвіта (в широкому розумінні) – це усвідомлена, запланована і саморегульована самостійна пізнавальна діяльність особистості, спрямована на гармонійний розвиток та задоволення пізнавального інтересу чи спонукана прагненням чогось навчитися, підвищити адаптивність професійної діяльності чи засвоїти якийсь новий вид діяльності.

Саморозвиток особистості – процес збагачення здібностей і особистих якостей людини в ході різних видів доцільної діяльності. В основі саморозвитку лежить засвоєння соціального досвіду і досягнень культури, втілених у реаліях, залучених до того чи іншого виду діяльності. Хід саморозвитку і його результати визначаються двома факторами:

а) здатністю індивіда до діяльності “зі знанням справи”, тобто якістю і рівнем освіти;

б) характером і мірою втілення соціально-культурного досвіду в реаліях, з якими має справу суб’єкт діяльності.

Об’єктом андрагогіки є усі явища дійсності, які обумовлюють розвиток дорослої людини в процесі цілеспрямованої діяльності суспільства. Тобто об’єктом андрагогіки доцільно вважати багатоаспектну неперервну освіту дорослих, яка здійснюється в інститутах формальної, неформальної та інформальної освіти відповідно до соціокультурних умов.

У сучасних умовах відбувається розширення функцій освіти, зокрема актуалізується переосмислення практики і теоретичного обґрунтування освіти дорослих, розробки закономірностей і принципів, цілей, змісту, форм, методів і засобів навчання дорослих. З цих позицій необхідно висвітлити питання про предмет андрагогічної науки.

Як наука, що пізнає й узагальнює практику освіти дорослих, андрагогіка дає знання, що дозволяють формулювати і реалізовувати основні цілі освіти дорослих. Вона створює теоретичні, методологічні і методичні основи діяльності, яка допомагає дорослим набути загальні і професійні знання, досягнення культури і переглянути життєві принципи. Андрагогіка розглядає освіту в контексті життєвого шляху людини.

3. Компоненти андрагогічної підготовки.

Результативність освіти дорослого залежить від виконання професійних обов’язків андрагога, який виконуючи свої функції, має налаштувати слухача на постійний розвиток і самовдосконалення. Компетентність андрагога передбачає, на думку Т. Василькової, по-перше, необхідність об’єктивно

оцінювати власні можливості, сильні й слабкі сторони та розуміння професійно значущих якостей; по-друге, усвідомлення значення андрагогічної підготовки для подальшої професійної діяльності та співвідношення цієї підготовки з усім обсягом професійної компетентності, якою він має володіти; по-третє, майбутній андрагог має уявляти перспективи, які йому відкриває обрана професія для подальшого самовдосконалення; по-четверте, розуміння безперервності процесу вдосконалення в особистісному контексті як необхідної умови професійної майстерності.

Підготовка андрагога – це тривалий і складний процес, який за твердженням науковця включає п'ять основних етапів: оптація (усвідомлений вибір професії з урахуванням власних індивідуально-психологічних особливостей); професійна підготовка (формування професійної спрямованості й системи професійних знань умінь і навичок, надбання досвіду теоретичного і практичного розв'язання різноманітних проблем); професійна адаптація (засвоєння нової соціальної ролі, професійне самовизначення, формування особистісних і професійних якостей, досвіду самостійної професійної діяльності); професіоналізація (формування професійної позиції, інтеграція особистісних і професійних якостей і вмінь у відносно стійкі професійно значущі утворення, кваліфіковане виконання власних обов'язків); професійна майстерність (повна реалізація, самоздійснення особистості у професійній діяльності на основі рухливих інтегральних психологічних новоутворень).

<i>Компоненти андрагогічної підготовки</i>	<i>Емпірична характеристика</i>
Наявність мети, що визначає характер діяльності викладача	Озброєння новими знаннями й умінями. Прагнення допомогти слухачам знову відкрити втрачені здібності, спрямувати на саморозвиток. Розвиток здатності працювати самостійно й у групі.
Професійна орієнтація, тобто ставлення викладача до себе як професіонала.	Оцінка себе як фахівця у галузі дисципліни, яку викладає, оцінка себе як андрагога
Уявлення про специфіку слухачів (як особистостей і "носіїв" визначених ролей); їхнє ставлення до матеріалу, що вивчається, і здатність його засвоювати.	Ставлення до слухачів як до дорослих людей, які мають певний життєвий і професійний досвід.
Володіння мовою викладання.	Ясність і доступність викладання
Розуміння закономірностей взаємодії учасників освітнього процесу	Здатність до взаємодії: гностична здатність (розуміти слухачів); експресивна здатність (здатність до самовираження); інтерактивна здатність (адекватний вплив на партнерів).

Особлива відповідальність викладача за свою діяльність і її результативність (прогностичні здібності).	Здатність передбачати результати своєї діяльності і на цій основі коригувати її. Уміння налагодити зворотний зв'язок як безпосередньо на кожному занятті, так і протягом усього періоду навчання. Уміння розробляти довго- і короткотермінові програми, що забезпечують раціональне використання навчального процесу
Уявлення про фактори навчального процесу.	Уміння аналізувати соціальну і психологічну обумовленість навчального процесу; уміння оцінювати позитивну і негативну роль тих чи інших факторів.
Андрагогічний оптимізм	Упевненість, що андрагогічно грамотне навчання сприяє розвитку особистості, її вмінню працювати як індивідуально, так і в колективі.
Уміння майстерно проявляти себе як спеціаліста-андрагога.	Постійне прагнення до саморозвитку і творчості, пошук і знаходження об'єктивно нових завдань, методів, способів навчання.

4. Особливості роботи із здобувачами освіти П(ПТ)О.

Професійне навчання зорієнтоване на забезпечення формування і розвитку професійних знань, умінь, навичок (компетентностей) громадянина, задля його професійного, особистісного, інноваційного, економічного зростання та забезпечення на цій основі високої продуктивної праці, максимально якісного виконання функціональних обов'язків, освоєння нових видів професійної діяльності, ефективної зайнятості, мобільності й конкурентоспроможності на ринку праці, перспектив кар'єрного зростання впродовж життя. об'єктами професійного навчання виступають:

- 1) особи, які проходять допрофесійну підготовку, первинну професійну підготовку в закладах освіти та інших установах, що здійснюють або забезпечують підготовку кваліфікованих робітників і фахівців;
- 2) працівники, які проходять первинну професійну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації впродовж трудової діяльності;
- 3) безробітні, які шукають роботу і потребують первинної професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації;
- 4) особи з особливими освітніми потребами, які проходять інклюзивне професійне (професійно-технічне) навчання. Інклюзивне професійне (професійно-технічне) навчання – система освітніх послуг для здобуття професії або професійних навичок особами з особливими освітніми потребами, гарантованих державою.

В європейських країнах первинна професійна освіта спрямована на оволодіння базовими кваліфікаціями, що дають змогу молоді вийти на ринок праці. Загальна інтегрована система кваліфікацій нині здебільшого орієнтована на компетенції, а не на оволодіння змістом конкретних програм навчання. саме це дає змогу забезпечувати гнучкість освітніх траєкторій і можливість горизонтальної мобільності, а саме – зміни траєкторії за умови оволодіння

усіма компетенціями, необхідними для нової спеціальності, незалежно від того, де і як вони були здобуті. процеси, що відбуваються в системі професійної освіти і навчання на початку ххі століття, дістали новий імпульс розвитку. Цей аспект відображено в Копенгагенській декларації, яка впродовж останнього десятиліття стала втіленням політики Європейського союзу в сфері професійної освіти і навчання. Важливо наголосити ще на двох аспектах. по-перше, формування всіх нових стратегій і моделей у системі професійної освіти і навчання в країнах Єс здійснюється за безпосередньої і досить активної участі соціальних партнерів, що забезпечує зв'язок професійної освіти і навчання з ринком праці і реальними потребами економіки. і, по-друге, всі інновації широко обговорюються громадськістю, оскільки вони стосуються не тільки держави і роботодавців, а й громадян, які є найважливішими суб'єктами цього складного процесу.

Зважаючи на це, зміст професійної освіти повинен будуватися на основі синтезу знань, умінь і навичок, єдності загальної та професійної освіти, що зумовлює певні об'єктивні закономірності:

- 1) діалектичну єдність суспільства, науки, техніки і виробництва, взаємозумовленість їх розвитку;
- 2) зміцнення зв'язку теорії і практики, посилення практичної спрямованості змісту освіти; діалектику зв'язку теоретичного і прикладного знання, що визначається єдністю і розбіжністю теоретичного й виробничого навчання;
- 3) функціонування технічних систем, які створюють нові об'єкти, що розвиваються на основі загальнонаукових, загальнотехнічних і специфічних закономірностей;
- 4) взаємодію наук про природу й суспільство;
- 5) інтеграцію та диференціацію професійного наукового знання;
- 6) провідну роль практики – вихідного і заключного етапів професійного навчання;
- 7) суттєве підвищення значення методологічної функції професійної підготовки.

5. Формування ключових і фахових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників.

З метою введення у вітчизняну професійну освіту європейських стандартів і принципів, забезпечення її якості з урахуванням вимог ринку праці, а також для налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці 11 Постановою Кабміну України від 23.11.2011р., № 1341 в Україні була впроваджена Національна рамка кваліфікацій, яка визначає сутність понять:

- компетентність/компетентності - здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості;

- інтегральна компетентність - узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності;

- автономність і відповідальність - здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності;

- знання - осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (фактологічні) і теоретичні (концептуальні, методологічні);

- уміння - здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання задач і проблем.

Уміння поділяються на когнітивні (інтелектуально-творчі) та практичні (на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів).

- кваліфікація - офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган встановив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами;

- кваліфікаційний рівень - структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня;

- комунікація - взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

- результати навчання - компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання.

Характерні ознаки базових компетенцій сучасного фахівця На основі аналізу професійної компетентності та її ключових компетенцій щодо випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти як майбутніх фахівців можна виокремити базові компетенції, що їх мають 12 формувати педагоги професійної школи в процесі професійної підготовки, а саме:

- мотиваційна компетенція – усвідомлення учнем (студентом) мотивів до якісного здійснення майбутньої професійної діяльності, а отже, набуття ними необхідних знань, умінь і навичок, професійно значущих якостей, що забезпечать можливість виконання ними професійних обов'язків певного рівня;

- когнітивно-творча компетенція – здатність здобувачів освіти творчо набувати професійні знання, уміння і навички, мати творчий потенціал

самоосвіти і саморозвитку, що визначає їх спроможність до творчості у майбутній професії, успішність майбутньої професійної діяльності;

- комунікативна компетенція – це орієнтованість особистості у різних ситуаціях спілкування, здатність ефективно брати у них участь, що базується на знаннях і відчуттях досвіду особистості, здатності ефективно взаємодіяти з іншими завдяки розумінню самої себе та інших при постійній зміні психічного стану, міжособистісних відносин та умов професійної та соціальної сфер.

Нині виокремлено концептуальні положення підготовки майбутніх фахівців на засадах компетентнісного підходу: π професійна компетентність є мірою та головним критерієм професійної підготовленості фахівців;

- професійна компетентність фахівців – це не лише знання, уміння, навички, а й творче ставлення до справи, позитивні нахили, інтереси і прагнення, здатність ефективно використовувати певний досвід, а також особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці, в конкретній професійній ситуації;

- професійна компетентність визначається здатністю суб'єкта праці мобілізувати знання, уміння та досвід в конкретній соціально-професійній ситуації і якісно виконувати професійні функції відповідно до посади, яку він обіймає;

- професійна компетентність інтегрує зміст, пов'язаний з майбутньою професійною діяльністю у сфері послуг, актуалізуючи набуті знання і уміння в потрібний момент задля використання їх у процесі професійної діяльності;

- професійна компетентність майбутніх фахівців цілеспрямовано формується з урахуванням сучасного стану та перспектив розвитку конкретної галузі виробництва або сфери послуг, а також соціальнопсихологічних, етичних, правових норм, усталених в суспільстві;

- модель формування професійної компетентності фахівців містить низку послідовних етапів: мотиваційний (професійна спрямованість і мотивація), когнітивний (система знань про майбутню професійну діяльність та вміння їх застосовувати), діяльнісний (система фахових умінь і навичок, формування яких забезпечується змістом, формами і методами виробничого навчання) та оцінно-контрольний (діагностика, аналіз, коригування навчальних досягнень здобувача освіти та рефлексія суб'єктів педагогічної взаємодії); кожен з цих етапів має відповідне змістовне й організаційно-управлінське наповнення;

- формування професійної компетентності кваліфікованих робітників можливе завдяки реалізації таких педагогічних умов:

- впровадження інноваційних педагогічних технологій формування професійної компетентності;

- акцент на діяльнісний, практико-орієнтований етап формування професійної компетентності;
- підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування під час виробничих практик;
- впровадження якісного організаційно-методичного забезпечення формування професійної компетентності;
- ціннісно-орієнтована спрямованість формування професійної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування;
- організація підготовки інженерів-педагогів до формування професійної компетентності фахівців сфери обслуговування.

6. Вплив сучасних трендів на розвиток педагогічних компетентностей.

Сучасний етап розвитку суспільства невпинно визначає нові вимоги до системи освіти та, відповідно, до педагогів як ключових учасників цього процесу. Зростання технологій, глобалізація та швидкі темпи змін у всіх галузях життя вимагають від сучасних педагогів постійного вдосконалення та адаптації до нових реалій.

Педагогічні компетентності викладачів стають ключовим елементом успішної освіти, оскільки вони визначають здатність педагога ефективно взаємодіяти зі здобувачами освіти в умовах постійних змін. Зростання ролі технологій у навчанні, активізація глобального обміну знаннями та збільшення культурної різноманітності створюють нові виклики для педагогів. Дослідження розвитку їхніх компетентностей важливе для забезпечення якісної освіти, адаптованої до потреб сучасного суспільства. Практична значущість полягає в тому, щоб виявити специфічні аспекти розвитку педагогічних компетентностей, які стануть оптимальним відповідником сучасним викликам у сфері освіти. Результати дослідження можуть слугувати основою для вдосконалення педагогічної підготовки, методик викладання та розвитку освітніх програм з урахуванням динамічного характеру сучасної освітньої парадигми.

У сучасному освітньому середовищі відбуваються суттєві зміни в підходах у навчанні та вихованні, що відображає динамічний розвиток суспільства та технологічні зрушення. Замість традиційних методів викладання наголос робиться на інтерактивному та активному залученні здобувачів освіти до освітнього процесу. Важливим аспектом є перехід від навчальних програм, орієнтованих лише на передачу інформації, до гнучких моделей, що сприяють розвитку критичного мислення та творчих здібностей здобувачів. Важливим трендом сучасності є використання новітніх технологій, які відкривають нові

можливості для навчання, роблячи його більш ефективним, доступним і цікавим. Тому використання інтерактивних технологій, віртуальних ресурсів, онлайн курсів та ігрових методів стає необхідністю для забезпечення гідної освіти в умовах сучасності.

Розвиток цифрових компетентностей викладачів тісно пов'язаний з умінням використовувати різноманітні технологічні інструменти для покращення якості навчання. Це може включати в себе використання електронних платформ для завдань та звітів, створення інтерактивних відеоуроків, а також впровадження віртуальних лабораторій чи симуляцій. Важливо, щоб викладачі вміли адаптувати ці інструменти до конкретних потреб своїх студентів, створюючи таким чином зацікавленість і взаємодію. Крім того, використання онлайн-комунікаційних платформ сприяє активній взаємодії учасників освітнього процесу. Застосування вебінарів, дискусійних форумів та онлайн-консультацій розширює можливості взаємодії викладача і студентів, забезпечуючи більше простору для обміну ідеями та обговорення навчального матеріалу.

Важливою частиною цифрової компетентності є здатність викладачів аналізувати вплив різних digital трендів на освітній процес. Це включає в себе готовність адаптувати свої методики відповідно до змін сучасних технологій, щоб забезпечити актуальність навчального матеріалу та заохочувати розвиток критичного мислення студентів. Аналіз впливу технологій також включає в себе оцінку можливостей та викликів, пов'язаних із використанням конкретних технологій.

Адаптація педагогічних компетентностей до нових підходів у навчанні є одним із ключових завдань сучасного педагога. Викладач повинен бути готовий до впровадження інноваційних методів та стратегій навчання, забезпечуючи активну взаємодію та участь студентів в освітньому процесі. Важливо формувати гнучкість та відкритість до змін, а також вміти ефективно взаємодіяти із застосуванням різних стилів навчання здобувачів освіти.

Забезпечення ефективності навчання вимагає вміння викладача використовувати інноваційні технології. Розуміння та майстерність у використанні цифрових ресурсів, віртуальної та розширеної реальності, онлайн-платформ, та інших сучасних засобів навчання стає необхідною умовою для забезпечення активного та цікавого навчання. Педагог повинен бути готовий до неперервного оновлення своїх компетентностей у галузі використання новітніх технологій.

Відзеркалюючи нові вимоги освітнього середовища, де набуває популярності концепція персоналізованого навчання, викладачам закладів вищої освіти доводиться активно впроваджувати індивідуалізовані підходи до

кожного студента. Забезпечення унікального навчального досвіду стає ключовим завданням для педагогів, що передбачає врахування особистих потреб, інтересів, темпу навчання та рівня підготовки у кожного студента.

Викладачі повинні бути готові до постійного вдосконалення своїх методів та пошуку інноваційних підходів до ефективного впровадження персоналізованого навчання, в контексті якого вони виступають не лише як постачальники знань, але й наставники та порадики. Розвиток педагогічних компетентностей передбачає здатність сприяти особистісним та академічним успіхам студентів, сприяючи їхній самостійності, формуванню критичного мислення та розв'язанню проблем шляхом надання конструктивного зворотного зв'язку і допомоги у самореалізації та виборі кар'єрного шляху.

У сучасному глобалізованому світі викладачі закладів вищої освіти відчують необхідність розвивати міжкультурну компетентність, співпрацюючи з колегами з інших країн. Міжнародна співпраця в освітній сфері відкриває нові горизонти та дозволяє обмінюватися кращими практиками. Однією з ключових складових такої міжнародної співпраці є участь у міжнародних конференціях та семінарах, що створює унікальну можливість для педагогів в обміні досвідом та розгляді підходів і методик інших країн. Такі заходи сприяють формуванню глобального сприйняття освітнього процесу та впливають на підвищення якості освіти.

Розвиток міжкультурної компетентності викладачів несе в собі низку труднощів, які виникають у процесі міжкультурної взаємодії. Важливо визначити ці труднощі та шукати шляхи їх подолання для успішного впровадження міжкультурних педагогічних підходів. Найбільш очевидною складністю є мовні перешкоди, які можуть ускладнювати взаєморозуміння між викладачами та студентами різних культур. Інтернаціональне освітнє середовище вимагає від педагогів ретельного планування та використання ефективних комунікаційних стратегій.

Розуміння та врахування сучасних освітніх трендів у закладах вищої школи є важливим фактором для розвитку педагогічних компетентностей викладачів. Діджиталізація, потреба у персоналізованому підході та розвиток міжкультурної сприйнятливості визначають конкретні шляхи для адаптації до викликів ХХІ століття.

ТЕМА 2. Семінарське заняття. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ІЗ ЗДОБУВАЧАМИ П(ПТ)О

Питання для обговорення семінарського заняття

1. Дайте визначення поняттю освіта дорослих?
2. Які на Вашу думку, професійні компетентності є важливими для майбутнього фахівця П(ПТ)О?
3. Які виклики Ви бачите у сучасній професійно – технічній освіті? Наведіть приклади та рішення певних викликів.
4. Які інноваційні методи викладання використовуються для підвищення якості освіти у Вашому закладі освіти?
5. Наведіть способи мотивації для здобувачів освіти П(ПТ)О. Які можливості для кар'єрного росту Ви бачите у своїх здобувачів?

Література: 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9,11,13,17.

1. Дайте визначення поняттю освіта дорослих?

Андрагогіка (грец. *andros* — доросла людина + *agogi* — керівництво, виховання) — педагогіка дорослих, одна з педагогічних дисциплін, яка займається дослідженням проблем освіти, самоосвіти й виховання дорослих. Завданням А. є опрацювання змісту, організаційних форм, методів і засобів навчання дорослих, використання з цією метою засобів масової інформації; визначення оптимальних інтервалів між періодами інтенсивного навчання, функціонування професійних курсів залежно від характеру виробництва. Становлення А. як самостійної науки відбулося в 1950–1970-х рр. Воно пов'язане з іменами американських вчених М. Ноулза і Р. Сміта, англійського — П. Джарвіса, німецького — Ф. Пьоггелера, голландського — Тю Тен Хаве, польського — Л. Туроса та ін.

Вперше (1833 р.) поняття “андрагогіка” використав німецький історик освіти Олександр Капп для позначення науки, яка займається проблемами освіти дорослих. Тоді воно не набуло помітного поширення і навіть викликало сумніви в правомірності існування. Наприклад, відомий німецький педагог І. Герbart (1776 – 1841) вбачав у ньому небезпеку “узаконення вічного неповноліття”.

Тільки в середині ХХ століття андрагогіка пережила “друге народження” і стала набувати рис самостійної науки. Формуванню подібного статусу сприяло кілька причин. Загальне і всебічне ускладнення громадського життя, розширення діапазону видів діяльності сучасної людини, швидке старіння колись набутої компетентності, скорочення термінів її функціональної придатності вперше гостро порушили питання про необхідність учитися все

життя. Виявилось, що ні середня, ні вища школа не здатні навчити раз і назавжди.

Ці соціальні фактори набули особливого звучання, освіта дорослих стала розглядатися як система, покликана компенсувати недоліки середньої і вищої школи.

Освіта дорослих – складова системи освіти, її відносно відокремлений підрозділ, основним завданням якого є сприяння всебічному розвитку людини в період її самостійного життя.

Неперервна освіта – це цілеспрямована й узгоджена система освіти і виховання в умовах науково-технічного і соціального прогресу, адекватна його сучасному змісту, важливими характерними особливостями якої є довічність процесу самостійного навчання, виховання і орієнтації на оволодіння знаннями; постійне оновлення змісту освіти; поєднання навчання з практичною діяльністю; постійна самоосвіта.

Самоосвіта (в широкому розумінні) – це усвідомлена, запланована і саморегульована самостійна пізнавальна діяльність особистості, спрямована на гармонійний розвиток та задоволення пізнавального інтересу чи спонукана прагненням чогось навчитися, підвищити адаптивність професійної діяльності чи засвоїти якийсь новий вид діяльності.

Саморозвиток особистості – процес збагачення здібностей і особистих якостей людини в ході різних видів доцільної діяльності. В основі саморозвитку лежить засвоєння соціального досвіду і досягнень культури, втілених у реаліях, залучених до того чи іншого виду діяльності. Хід саморозвитку і його результати визначаються двома факторами: а) здатністю індивіда до діяльності “зі знанням справи”, тобто якістю і рівнем освіти; б) характером і мірою втілення соціально-культурного досвіду в реаліях, з якими має справу суб’єкт діяльності.

2. Які на Вашу думку, професійні компетентності є важливими для майбутнього фахівця П(ПТ)О

Професійна педагогічна компетентність визначається як поінформованість педагога про знання й уміння та їхні нормативні ознаки, які необхідні для здійснення цієї праці; володіння психологічними якостями, бажаними для виконання, реальна професійна діяльність відповідно до еталонів і норм. Також слід зауважити, що професійна компетентність педагога знаходиться у постійній динаміці, адекватно реагуючи на зміни потреб педагогічної практики, активно впливаючи на стан інформаційно-освітнього середовища і формуючи освітні потреби, що змінюються.

На професійний розвиток викладача впливають зовнішня та внутрішня сфери. Внутрішня сфера складається з п'яти «само-»:

- самоосвіти;
- самовдосконалення;
- саморозвитку;
- самовиховання;
- самоаналізу.

У результаті реалізації системи розвитку психолого-педагогічної культури викладачі спеціальних дисциплін найбільшою мірою оволоділи широким колом психолого-педагогічних знань:

- знання закономірностей та принципів навчання, їх урахування при аналізі процесу навчання;
- вміння визначати мету навчальної діяльності здобувачів освіти;
- забезпечення відповідності процесу навчання сучасному розумінню його сутності, структури і функцій;
- забезпечення єдності теоретичного і практичного компонентів змісту навчального матеріалу;
- знання вимог до занять різних типів, методів навчання та їх класифікації;
- знання структури навчальної діяльності педагогів та здобувачів освіти;
- використання педагогом доцільних засобів навчання;
- знання психологічних особливостей здобувачів освіти та їх урахування у навчальному процесі;
- забезпечення психологічних та педагогічних умов реалізації диференційованого та індивідуального підходу у навчанні здобувачів освіти;
- запровадження системи заходів щодо підвищення ефективності оптимізації процесу навчання;
- забезпечення мотивації навчальної діяльності здобувачів освіти;
- знання критеріїв оцінювання якості знань, умінь та навичок здобувачів освіти;

- запровадження системи заходів щодо попередження неуспішності здобувачів освіти;
- вміння планувати, аналізувати свою діяльність та діяльність здобувачів освіти;
- оволодіння технікою тактовного спілкування;
- організація співпраці та безпосередньої взаємодії педагога та здобувачів освіти;
- знання психологічних факторів впливу на процес навчання.

Також, для майбутніх кваліфікованих фахівців професійно – технічної освіти важливі такі професійні компетентності:

- Технічна експертиза. Знання та розуміння технічних аспектів своєї області спеціалізації;
- Проблемне вирішення. Навички аналізу та вирішення проблем, які можуть виникнути у виробничому процесі;
- Комунікаційні навички. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами, клієнтами та іншими учасниками професійного оточення;
- Безпека і охорона праці. Розуміння принципів та відповідальності за безпеку на робочому місці;
- Вміння працювати у команді. Здатність ефективно співпрацювати з іншими співробітниками для досягнення спільних цілей;

- Володіння технологіями. Актуальні знання про нові технології та їх впровадження в виробничий процес;
- Професійна етика. Дотримання високих стандартів поведінки та етичних норм у професійній діяльності.

Ці компетентності допомагають фахівцям професійно – технічної освіти успішно впроваджувати свої знання в реально практику та ефективно працювати у своїй галузі.

3. Які виклики Ви бачите у сучасній професійно – технічній освіті?

Наведіть приклади та рішення певних викликів.

Глобалізація поряд з економічними, демографічними, кліматичними змінами та технологічним розвитком сприяє значним змінам у нашому суспільстві. Також різко змінюється ринок праці і продовжує трансформуватися під впливом Четвертої промислової революції. Люди з знаннями та гнучкими навичками потребуються у всіх галузях та професіях. Тому сталий соціальний та економічний розвиток у майбутньому буде покладатися на людський капітал у найширшому розумінні: випускники всіх рівнів освіти зі знаннями та підприємницькою позицією, вміннями та навичками, здатними до творчості та критичного мислення, ініціативи та самостійних дій. Згідно законодавству

України людський капітал – сукупність знань, навичок, творчих здібностей, а також, спроможність власників та наукових працівників відповідати вимогам і задачам установи (організації) . Це поняття є динамічним, адже людський капітал постійно розвивається та вдосконалюється через накопичення знань, навичок, досвіду, а також здатність створювати додаткову цінність. Значним чином на зміну структури ринку праці впливає збільшення тривалості життя людей. За оцінками ООН, населення світу зросте до 9,7 млрд. до 2050 р. та до 11,2 млрд. до 2100 р., хоча для багатьох країн Європи їх населення скорочується з 2012 року, України в тому числі з 1995. Але середня тривалість життя чоловіків та жінок в Україні з 1990 року до 2023 року зросла: у жінок з 74,6 до 77 років, а у чоловіків – з 65,2 до 67 років.

За прогнозами населення Європи віком 65 років і більше, збільшиться з 18% до 28%, а особам віком від 80 років до 2060 року зросте з 5% до 12%. До цього часу відношення людей, які працюють до кількості пенсіонерів, буде кардинально змінено. Для Європи це означає, що відбудеться перехід від чотирьох людей працездатного віку для кожної людини віком понад 65 років, до двох людей працездатного віку. Внаслідок значного збільшення тривалості життя поняття старість переосмислюється та виникає необхідність розширити

можливості навчання протягом усього життя для забезпечення вимог до перекваліфікації та підвищення кваліфікації людей, що перебувають у робочій силі. Тобто, перед ЗВО постають нові виклики. Шістдесят п'ять відсотків дітей, які сьогодні навчаються в початковій школі, працюватимуть у професіях, яких зараз немає.

Четверта промислова революція лише починається, але вже є вагомі докази її наслідків: – 43 % дорослих працівників ЄС зазнали останніх змін у технологіях, що використовуються на робочому місці; – 47 % зазнали змін у методах роботи. Цифрова трансформація ринку праці також швидко прогресує: – у ЄС 90 % майбутніх робочих місць потребують певного рівня цифрових навичок; – 44 % людей ЄС не мають базових цифрових навичок; – 24 % населення працездатного віку не мають середньої освіти.. У той же час, 40 % європейських підприємств не можуть знайти відповідних людей, які б працювали на них. Таким чином, освіта повинна бути адаптивною та швидко реагувати на відповідні зміни у світі.

Професійно-технічна освіта – унікальне явище в історії української держави. Незважаючи на численні проблеми, суперечності, катаклізми в соціально-економічних процесах, а їх було немало, педагогічні працівники цієї системи (і викладачі, і майстри виробничого навчання), більшість керівників П(ПТ)О залишалися ентузіастами, оптимістами, справжніми борцями за інноваційний розвиток цієї системи, покликання якої – підготовка кваліфікованого робітника для різних виробничих галузей, виховання любові до обраної професії, до трудової діяльності. Інноваційний розвиток цієї системи не загальмувався і на початку XXI століття, в умовах ринкової економіки, коли постали нові суперечності у розвитку професійно-технічної освіти, й стали більш помітними на всеукраїнському рівні явища, пов'язані з недооцінкою державної політики щодо створення необхідних умов для підготовки висококваліфікованих робітників.

Одним із викликів для професійної освіти на сучасному етапі є Європейська інтеграція. Тому основними пріоритетами для професійної (професійно – технічної) освіти на найближчі 5-7 років будуть: підтримка переходу закладів професійної (професійно – технічної) освіти до зеленої економіки, цифрової економіки; визначення ключової ролі закладів професійної (професійно – технічної) освіти у розвитку навчання впродовж життя (LLL), наставництва на виробництві; гармонізація кредитних систем професійної та вищої освіти; розширення автономії закладів; створення модульних програм навчання та врахування в них часткових кваліфікацій; розбудова центрів професійної досконалості.

Сучасна професійно – технічна освіта має свої виклики та рішення, наведемо декілька з них:

1. Швидка зміна технологій. Необхідність адаптації програм та навчальних планів до постійних змін у технологічному середовищі.
2. Підготовка до майбутніх ринків праці. Потреба в розвитку програм, які враховують потреби ринку праці, забезпечуючи фахівців актуальними навичками.
3. Доступність новітніх технологій. Забезпечення доступу до сучасного обладнання та технічних ресурсів для навчання.
4. Розвиток м'яких навичок. Важливість врахування розвитку комунікаційних, лідерських та проблемних навичок поряд з технічними.
5. Гнучкість навчання. Здатність швидко реагувати на зміни та впроваджувати нові методи навчання.
6. Інклюзивність. Створення середовища, яке враховує потреби всіх учнів, включаючи різні рівні обдарованості та особливості.
7. Цифрова трансформація. Переход до цифрових технологій вимагає оновлення курсів та впровадження цифрових інструментів у навчальний процес.
8. Глобалізація праці. Зростання міжнародного співробітництва та конкуренції, що вимагає розвитку міжкультурних та міжнародних навичок.
9. Адаптація до ринкових змін. Швидкі зміни у вимогах ринку праці вимагають гнучкості у навчальних програмах та стратегіях викладання.

Ці виклики визначають динаміку сучасної професійно – технічної освіти та вимагають систематичного оновлення підходів для ефективного навчання та підготовки здобувачів освіти до викликів сучасного ринку праці.

4. Які інноваційні методи викладання використовуються для підвищення якості освіти у Вашому закладі освіти?

Інноваційні методи викладання у ЗП(ПТ)О включають у себе застосування сучасних технологій, активне залучення здобувачів освіти та практичну орієнтацію на навчання. Це може включати у себе використання віртуальної реальності для симуляції реальних робочих ситуацій, використання електронних навчальних платформ для індивідуального навчання та відстеження прогресу, а також організацію проектно – орієнтованих завдань для розвитку практичних навичок. Важливим елементом може бути також підтримка взаємодії між здобувачами освіти, аби сприяти колективному навчанню та обміном досвідом.

Рівень освіти людини дуже сильно впливає на її можливості у житті. Це стосується різних аспектів – від роботи, яку можна здобути, до середньої тривалості життя.

Існує багато міжнародних досліджень, які підкреслюють, що люди, які краще навчалися під час своєї початкової освіти та люди з вищою освітою схильні продовжувати навчатися і надалі. Освіта дорослих уможливорює соціальну мобільність. Вона підтримує як тих, хто не зміг повною мірою скористатися перевагою початкової освіти, так і тих, хто має намір продовжувати навчання як дорослий учень.

Приклади програм для навчання та отримання певних навичок та умінь:

1. **Coursera:** Пропонує широкий вибір курсів від провідних Університетів та компаній для різних галузей.
2. **LinkedIn Learning:** Надає доступ до тисячі відео-курсів з різних тем, які допоможуть вдосконалити навички у роботі.
3. **EdX:** Платформа для онлайн-курсів від Університетів та організацій з усього світу.
4. **Udemy:** Має велику кількість курсів на різноманітні теми, включаючи розвиток навичок для професійного зростання.
5. **Skillshare:** Платформа, яка фокусується на творчих та практичних навичках також містить курси з бізнесу та технологій.
6. **Codecademy:** Допомогає тим, хто хоче вивчати програмування та розвивати технічні здібності.
7. **Електронні навчальні платформи.** Використання онлайн – ресурсів для індивідуалізації навчання, відстеження прогресу та надання доступу до актуальної інформації.
8. **Проектно – орієнтовані завдання.** Навчання через виконання конкретних завдань, що дозволяє здобувачам освіти отримати практичний досвід та розвивати творчі навички.
9. **Гейміфікація.** Застосування елементів гри для залучення мотивації здобувачів освіти, наприклад: конкурси, бали та віртуальні винагороди.
10. **Співпраця з підприємствами.** Організація стажувань, партнерство з компаніями для реального виробничого досвіду та адаптації програм до потреб ринку праці.

6. Наведіть способи мотивації для здобувачів освіти П(ПТ)О. Які можливості для кар'єрного росту Ви бачите у своїх здобувачів?

Опис декілька методів мотивації для здобувачів освіти П(ПТ)О:

- Створення реальних цілей дають визначення для конкретних та досяжних цілей, що надихає здобувачів освіти до їх активного навчання.

- Практичний досвід надає можливості для реального виробничого досвіду чи стажуванню, що збільшує зацікавленість та зростання мотивації.
- Індивідуалізація навчання створює персоналізовані програми, які враховують індивідуальні інтереси та потреби здобувачів освіти.
- Похвала та визнання, визнання успіхів здобувачів освіти через призначення приємних бонусів, сертифікатів, нагород, що підтримує самооцінку учня.
- Створення колективу заохочує командною роботою, взаємодопомогою та обміну досвідом між усіма учасниками освітнього процесу.
- Зворотній зв'язок надає конструктивне спілкування між викладачами та здобувачами освіти, що допомагає учням розуміти їхні успіхи та можливості вдосконалення.
- Залучення до прийняття рішень включає здобувачів освіти у процес прийняття рішень щодо свого навчання, що робить їх більш відповідальними за власний успіх.
- Кар'єрні форуми та індустріальні зв'язки, це організації на яких здобувачі освіти можуть зустрічатися з роботодавцями, брати участь в панелях обговорення та розширювати свою професійну мережу.

5. ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

ТЕМА 2

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ІЗ ЗДОБУВАЧАМИ П(ПТ)О

Рекомендовані питання для обговорення

1. Дайте визначення поняттю освіта дорослих?
2. Назвіть виклики, які можуть виникнути у здобувачів освіти під час вивчення технічних предметів?
3. Які переваги та недоліки використання віртуальної реальності виникають при вивченні технічних дисциплін?
4. Які виклики сьогодення у професійному розвитку Ви вважаєте найбільш ефективними?
5. Які програми для освіти дорослих Ви можете рекомендувати для педагогів ЗП(ПТ)О, які прагнуть покращити свою професійну діяльність?
6. Яким має вплив практична спрямованість професійно -технічної освіти на мотивацію учнів?

Література: 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9,11,13,17,18.

Завдання до семінарського заняття

1. Опрацювати теоретичний матеріал з тематики питань семінарського заняття та дати відповіді на питання для самоконтролю до теми 2.

6. ПРОБЛЕМНО-ПОШУКОВІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СЛУХАЧА

Питання для самоконтролю до теми 1

1. Що нового вносить андрагогіка у Ваше уявлення про освіту як соціальне явище?
2. Порекомендуйте стратегії, які Ви використовуєте для мотивації учнів та стимулювання навчального інтересу до матеріалу який викладаєте для здобувачів освіти.
3. Опишіть заходи, які сприяють розвитку національно – патріотичній та інноваційній діяльності здобувачів професійно – технічної освіти? Наведіть власні приклади.
4. Які психологічні особливості розвитку здобувачі професійної – освіти різних вікових категорій Ви враховуєте у своїй професійній діяльності?
5. Опишіть потреби та особливості, які необхідно враховувати для здобувачів освіти із різними ступенями здібностей та інтересами у процесі навчання?

Питання для самоконтролю до теми 2

1. Як Ви оцінюєте вплив своєї роботи на успіхи здобувачів професійної освіти та їх професійний розвиток?
2. У чому полягає відмінність між педагогікою і андрагогікою?
3. Які виклики вносить воєнний стан в освітнє середовище? Вплив на професійний розвиток учня П(ПТ)О у воєнний стан?
4. Які методи мотивації Ви можете запропонувати для стимулювання індивідуального розвитку учня?

7. КОМПЛЕКС ПРАКТИЧНИХ (ТЕСТОВИХ) ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Із поданого переліку визначень «педагогіки» оберіть одне найбільш повне:

- а) Педагогіка – це наука, яка вивчає закономірності розвитку людини в умовах педагогічного процесу;
- б) Педагогіка – це наука про підготовку підростаючого покоління до життя;
- в) Педагогіка – наука про освіту, навчання, виховання і розвиток особистості.

2. Із поданого переліку оберіть коректне визначення предмету «педагогіки»:

- а) Предметом педагогіки є розробка правил, порад, рекомендацій щодо реалізації виховання;
- б) Предметом педагогіки є процеси навчання, виховання і розвитку особистості;
- в) Предметом педагогіки є розкриття механізмів і закономірностей оволодіння знаннями, вміннями й навичками.

3. Визначте, у якій із нижченаведених груп зазначені науки, що утворюють систему педагогічних наук:

- а) Етика, сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, логіка, андрагогіка, військова педагогіка, педагогіка школи;
- б) Історія педагогіки, методика викладання, філософія, етика, естетика, соціальна педагогіка, олігофрено-педагогіка;
- в) Загальна педагогіка, спеціальна педагогіка, вікова педагогіка, функціональна педагогіка, порівняльна педагогіка, історія педагогіки, народна педагогіка.

4. Які переваги має самостійна діяльність у навчанні дорослих в умовах кризових ситуацій?

- а) Гнучкість графіку;
- б) Широке коло платформ для навчання;
- в) Наявність індивідуальних потреб в онлайн – курсах та вебінарах.

5. Які перешкоди можуть виникати при відновленні навчання дорослих після тривалої перерви?

- а) Відсутність мотивації;
- б) Труднощі у виконанні певних завдань;
- в) Несумісність графіку навчання.

6. Наведіть переваги неперервної освіти дорослих.

- а) Зниження рівня безробіття;

- б) Розвиток креативності та здобуття нових навичок та знань;
- в) Конкурентоспроможність на ринку праці.

7. Із поданого переліку виберіть три, які є пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти дорослих?

- а) Особистісна орієнтація освіти;
- б) Предметна орієнтація освіти;
- в) Формування національних і загальнолюдських цінностей;
- г) Постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу.

8. Із поданого переліку виберіть ту групу, в якій зазначено форми організації навчання?

- а) Словесні, наочні, практичні;
- б) Бесіда, пояснення, розповідь, вправа;
- в) Індивідуальна, групова, класно-урочна, белл-ланкастерська, дальтон-планівська, бригадно-лабораторна.

9. Виберіть вірне значення поняттю «дидактика»?

- а) Наука, що досліджує особливості діяльності вчителя;
- б) Розділ педагогіки про освіту і виховання молодого покоління;
- в) Галузь педагогіки про теорію навчання й освіти людини.

10. Вкажіть на вірний перелік закладів післядипломної освіти:

- а) Академії, інститути, університети;
- б) Вище професійне училище, народні університети;
- в) Бібліотеки, клуби, вищі навчальні заклади;
- г) Інститути підвищення кваліфікації, аспірантура, докторантура.

11. Підготовка фахівців у ВНЗ може здійснюватися згідно такими формами навчання, як:

- а) Очна, заочна, домашня, дистанційна;
- б) Екстернат, очна, віддалена, вечірня;
- в) Заочна, дистанційна, екстернат, вечірня, очна;
- г) Очна, самопідготовка, екстернат, дистанційна;

12. Освітня кваліфікація це...?

- а) Документ про освіту;
- б) Затвержені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій;
- в) Сукупність інституцій і правових норм, які регулюють процеси формування освітніх та/або професійних вимог до осіб відповідно до потреб суспільства та ринку праці, оцінювання кваліфікаційного рівня;
- г) Визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання.

13. Що на Вашу думку є найважливішим під час неперервної освіти: теоретичні чи практичні навички?

- а) Теоретичні навички;
- б) Практичні навички;
- в) Обидва рівно важливі.

8. ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ СЛІВ

Андрогогіка (від гр. aner andros – “доросла людина”, “зрілий чоловік”, ago – “веду”) — теорія навчання дорослих, яка вивчає специфічні закономірності засвоєння знань і вмінь дорослим суб'єктом у процесі навчальної діяльності, а також особливості керівництва останнього з боку професійного педагога.

Неперервна освіта – це цілеспрямована й узгоджена система освіти і виховання в умовах науково-технічного і соціального прогресу, адекватна його сучасному змісту, важливими характерними особливостями якої є довічність процесу самостійного навчання, виховання і орієнтації на оволодіння знаннями; постійне оновлення змісту освіти; поєднання навчання з практичною діяльністю; постійна самоосвіта.

Самоосвіта (в широкому розумінні) – це усвідомлена, запланована і саморегульована самостійна пізнавальна діяльність особистості, спрямована на гармонійний розвиток та задоволення пізнавального інтересу чи спонукана прагненням чогось навчитися, підвищити адаптивність професійної діяльності чи засвоїти якийсь новий вид діяльності.

Саморозвиток особистості – процес збагачення здібностей і особистих якостей людини в ході різних видів доцільної діяльності. В основі саморозвитку лежить засвоєння соціального досвіду і досягнень культури, втілених у реаліях,

залучених до того чи іншого виду діяльності. Хід саморозвитку і його результати визначаються двома факторами:

а) здатністю індивіда до діяльності “зі знанням справи”, тобто якістю і рівнем освіти;

б) характером і мірою втілення соціально-культурного досвіду в реаліях, з якими має справу суб’єкт діяльності.

Предмет андрагогіки – це цілісний педагогічний процес, цілеспрямовано організований для освіти дорослого населення в контексті неперервної освіти. Таким чином предметом андрагогіки є закономірності, принципи організації навчання, освіти дорослих, що передбачає визначення цілей, завдань, змісту, методів, форм, засобів залучення дорослого до оволодіння соціальним досвідом людства, його культурними цінностями, створення для цього оптимальних умов з метою забезпечення його потреб і потреб суспільства, а також моніторинг результативності цього процесу та його корегування в разі необхідності.

Процес – це розвиток якогось явища, що відображає закономірну, послідовну, неперервну зміну моментів розвитку, що слідує один за одним.

Процес навчання — це сукупність послідовних і взаємопов’язаних дій учителя і учнів, спрямованих на забезпечення свідомого і міцного засвоєння системи наукових знань, умінь і навичок, формування вміння використовувати їх у житті, на розвиток самостійності мислення, спостережливості та інших пізнавальних здібностей учнів, оволодіння елементами культури розумової праці і формування основ світогляду.

Технології навчання - система методів, прийомів і дій вчителів і учнів у процесі навчання.

Навчальні технології - інформаційні технології, які можна використовувати для організації процесу навчання.

Досвід – відображення в людській свідомості об’єктивного світу, що базується на сприйманні довкілля.

Освіта дорослих - це практика навчання і виховання дорослих, набуття ними нових навичок, умінь та знань пов’язана з новим працевлаштуванням чи з іншого роду зміною діяльності. Система освіти дорослих - це сукупність закладів і установ формальної (загальноосвітні та професійні навчальні заклади) та неформальної освіти дорослих (учнівство на робочому місці, різноманітні курси для здобуття нової спеціальності і задоволення пізнавальних, соціальних потреб), наукових, науковометодичних, методичних установ, науково-виробничих підприємств, інформаційних служб, інших юридичних та фізичних осіб, які мають право на надання освітніх послуг, а також державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування.

Законодавство з освіти дорослих – це сукупність законів, виданих вищим органом державної влади, а також підзаконних нормативних актів, що визначають порядок і умови реалізації прав дорослих членів суспільства на освіту впродовж життя.

Освіта дорослих в усіх її вимірах – формальна, неформальна, інформальна, – спрямована на саморозвиток особистості й відповідно, має мати підтримку на державному рівні.

9. КОНСУЛЬТАЦІЙНИЙ ПУНКТ

За консультаціями чи уточненнями окремих питань електронного курсу можна звернутися до викладача Чертова Владислава Ігоровича за електронною поштою certovvladislav425@gmail.com або у вайбер за номером +38-066-162-49-83.

10. ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА

1. Барабаш О. Аналіз теорій навчання дорослих учнів / О. Барабаш // Імідж сучасного педагога. – 2011. <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/Barabash-O.D.-Pedagogical-situations-as-a-part-of-the-technology-of-teachers-developmental-training-in-terms-of-postgraduate-education.pdf>

2. Болтівець С., Сігаєва Л. Пріоритетні напрями освіти дорослих в матеріалах ЮНЕСКО / С.Болтівець, Л.Сігаєва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2003. Випуск 3-4. <https://scholar.google.com/citations?user=MO2PNbkAAAAJ&hl=ru>

3. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку / Ред рада вид.: В.Г. Кремень та ін.) – К.: Знання України, 2009. <https://book-ye.com.ua/catalog/pedahohika-ta-vykhovannya/vyshcha-pedahohichna-osvita-i-nauka-ukrayiny-istoriya-sohodennya-ta-perspektyvy-rozvytku-kharkivska/>

4. Дем'яненко Н. Освіта дорослих: світові тенденції другої половини ХХ - початку ХХІ ст. [Текст] / Н. Дем'яненко // Педагогічні науки: зб. наук. праць / Полт. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. – Полтава, 2011. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbuvcgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=pena_2011_2_10

5. Дем'яненко Н. Трансформація концепції освіти дорослих у другій половині ХХ - на початку ХХІ ст. [Текст] / Н. Дем'яненко // Вища освіта України. – 2011.

6. В. Г. Кремень Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. – К.:Знання, 2010. – 520 с.
http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1578714

7. В. В. Сидоренко Розвиток педагогічного акмепрофесіогенезу в умовах формальної і неформальної післядипломної освіти / Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: монографія / керівн. авт. кол. Н.В. Гузій; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018.
https://lib.iitta.gov.ua/107265/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%A1%D0%98%D0%94%D0%9E%D0%A0%D0%95%D0%9D%D0%9A%D0%9E_%D0%94%D1%80%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf

8. Сидоренко В.В. Акмеологічні технології в освіті дорослих / В.В. Сидоренко // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. – Вип. 26 (36). – Сер. 16 «Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики»: зб. наук. пр. / ред. кол.: Н.В. Гузій (відп. ред.). – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016.
http://www.irbis-nbuvcgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nchnpu_016_2016_26_11

9. Сидоренко В.В. Концепція маркетингу освітніх послуг для професійного розвитку фахівців нової української школи / матеріали ІІІ Міжнародної науковопрактичної конференції «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи» (15-22 травня 2017 року) КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» / електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. – №5.
https://lib.iitta.gov.ua/706705/1/%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8_2017.pdf

10. Освіта дорослих у перспективі змін: інновації, технології, прогнози: колективна монографія /За ред. А.Василюк, А.Стоговського. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. – 248с.

https://lib.iitta.gov.ua/718885/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%9F%D0%9E_%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%20.pdf

11. Концепція освіти дорослих в Україні /Укл.: Лук'янова Л.Б.–Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2011. <https://core.ac.uk/download/pdf/144470844.pdf>

12. Н. Ничкало Андрагогіка в системі педагогічних наук / Н. Ничкало // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. - 2009. - Вип. 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2009_1_4 http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=OD_2009_1_4

13. Аніщенко О. Неформальна освіта дорослих в умовах російсько-української війни: стан, проблеми і перспективи розвитку. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2022. №21 (1), С. 18–34. [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.18-34](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.18-34). <http://www.adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/216>

14. Білик Н. І., Старовойтова М. Ю. Педагог-новатор – важливий важіль оптимізації системи неперервної освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2023. № 5 (206). С. 5–9. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5\(206\)-5-9](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5(206)-5-9). <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/266368>

15. Бурцева Ю. О. Управління інноваційною та проєктною діяльністю в освітній сфері в умовах воєнного стану. Системи управління освітою під час воєнного стану та перспективи оновлення освіти в повоєнну добу: матеріали Всеукр. наук. – практ. конф., м. Краматорськ, 5 грудня 2022 р./ редкол.: Ю. О. Бурцева, М. О. Кириченко, П. С. Малєєв [та ін]; Донецький ДонОблППО. 2022. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/40791/Forum_zbirnyk%20materialiv_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Топузов О. М. Інформаційно-аналітичний збірник «Освіта України в умовах воєнного стану». Київ, 2022. 358 с. https://znayshov.com/News/Details/navchalno-metodychni_posibnyky_dlia_pedagogichnykh_pratsivnykiv/1

16. Шевчук С.С., Кулішов В.С. Навчально – методичний посібник «Дидактика професійної освіти: практико – зорієнтований аспект». Біла Церква, 2021. 16с.

17. Чертов В.І. «Стратегії та виклики неперервної освіти дорослих в умовах воєнного стану». Громадська організація "Наукова спільнота". Польща, 57 – 59с. URL:

<https://lib.iitta.gov.ua/cgi/users/home?screen=EPrint%3A%3AView&eprintid=737076>

18. Чертов В.І. «Неперервна педагогічна освіта: розвиток професійної компетентності викладачів» Громадська організація "Наукова спільнота". Польща, 123 – 126с. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4578/>

19. Чертов В.І. «Саморозвиток і самореалізація особистості в освітньому просторі»_Громадська організація "Наукова спільнота". Польща, URL: <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/users/home?screen=EPrint%3A%3AView&eprintid=735791>

20. Кулішов В.С., Чертов В.І. «Професійна комунікація педагогів закладів професійно (професійно – технічної) освіти в умовах дистанційного навчання». Науковий журнал «Імідж сучасного педагога» № 4_(211). Україна 2023 р. URL: [file:///E:/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96/%D0%92%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA%20%D0%86%D0%A1%D0%9F%20%E2%84%96%204%20\(211\).%202023%20\(2\).pdf](file:///E:/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96/%D0%92%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA%20%D0%86%D0%A1%D0%9F%20%E2%84%96%204%20(211).%202023%20(2).pdf)

21. Шевчук С.С., спецкурс для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійної освіти «Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у позааудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)», Біла Церква – 2020р. URL:

<https://lib.iitta.gov.ua/728601/1/%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA%20-%20%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%86%D0%BA%D1%83%D1%80%20%D0%9F%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D1%83%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%BD%D1%96.pdf>

22.В. А. Кручек, О. Б. Кошук, С. Г. Кравець, Н. В. Колісник, Л. А. Майборода, Т. В. Пятничук, І. І. Голуб, Н. Ю. Самойленко, Г. В. Однорог, Методичний посібник «Методичні основи професійного навчання кваліфікованих робітників» Житомир – 2020 р. URL:

https://lib.iitta.gov.ua/724247/1/7_%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8.pdf